

SZILÁGYI LÁSZLÓ ÉS TÁRSAI BÜNTETŐPERÉNEK NÉHÁNY JELLEMZŐ VONÁSA

A történészek a jogászokkal szemben azt hangoztatják, hogy ők az események objektív bemutatását végzik. Nézetem szerint a történelem objektív leírása nem lehetséges. A múltnak és feltárásának az értelem és jelentés forrásául kell szolgálnia. Úgy vélem, a történelmet kutatók számára alapkövetelmény a morális felelősségvállalás. A forradalmat követő, a büntetőjog eszközeivel végrehajtott megtorlás, mint jogi eljárás vizsgálatakor kiemelkedő szerepük van azoknak az emberi tényezőknek, amelyek feltárása az egyik legproblémásabb terület és természetesen hordozza magában a szubjektivitást, a tévedés lehetőségét.

A jogra, a jogszabályokra gyakran úgy tekintenek az emberek, mint valami misztikus, elvont dologra. Ugyanakkor a jog nem más, mint emberekre vonatkozó magatartási szabály, a jogszabály jogviszonyokat, azaz emberek közötti viszonyokat hivatott szabályozni. Ezt is emberek alkotják, és emberek is alkalmazzák őket, ki-ki a maga fel fogása, érdeke szerint.

Ezek után vegyük szemügyre a Szilágyi László és társai nevét viselő büntetőper néhány sajátosságát, amelyet a forradalom megyei és városi vezetői ellen indítottak.

Az MSZMP vezető politikusai 1957 tavaszán párthatározatok formájában már szigorú felelősségre vonást sürgettek. Az igazságügyi minisztérium számára azt fogalmazták meg, hogy mind a vádiratnak, mind az ítéletnek tükröznie kell a proletárdiktatúra diktatúra oldalát.

Major Tamás májusban egy pártértekezleten nagyon találóan állapította meg, hogy vidéken a politikai, ideológiai szembenállás mellett a más eredetű sérelmek miatti személyes bosszú is nagy hangsúlyt kapott. „Köztudomású dolog, hogy vidéken, ahol az embereket személyesen ismerik, személy szerint gyűlölik egymást különböző rossz dolgokért, sokkal erélyesebben járnak el, mint Pesten, vagy más eszközökkel járnak el.”¹

Az 1956 novemberében végrehajtott letartóztatások és a lefogottak Ungvárra deportálása még nem jelentette azt, hogy őket fogják később perbe fogni, elítélni. A deportáltak közül végül Szilágyi Lászlót, Rácz Istvánt, dr. Lupkovics Györgyöt fogták perbe, ítélték el. Esélyes lett volna még Dandos Gyula, aki ekkora már meghalt, valamint Kabai Dezső, aki a nemzetőrség parancsnoka volt és Lengyel Antal, aki a sajtót irányította, ők pedig disszidáltak.²

¹ Zinner Tibor: A kádári megtorlás rendszere. Budapest, 2001. 225–226.

² Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archivuma, KGB Ukrajnai Nyomozó Osztálya Kárpátontúli Terület, 1956. 43. fond, 1/8. A Nyíregyházára visszaküldött magyar állampolgárok anyagai.

Az iratok szerint Szilágyi Lászlót 1957. február 21-én fogták le,³ Rác István, Szentmártoni Sándor, dr. Lupkovics György, dr. Sziklai István, File György, Tomasovszky András – aki ekkor már a fegyverrejtegetés miatt kiszabott börtönbüntetését töltötte – áprilisban került sorra. Májusban Szücs János, Izsák István, júniusban Bencs Károly, Hubicska Zoltán, Vitéz Viktor, dr. Molnár Jenő, Debreczeni László, Petényi József, Barota Mihály és Ormos László következett. Csaknem a vizsgálati szakasz legvégén, július 5-én egészült ki a letartóztatottak köre Kósa Andrással, Bánszki Jánossal és Papp Simon Györggyel. Ennek oka az lehetett, hogy a háttérben működő irányító hatalmasságok folyamatosan állapították meg, kiket is kell perbe fogni. Erről Papp Simon György iratai árulkodnak, akit annak ellenére fogtak perbe, hogy ekkor már beszervezett ügynökként foglalkoztatták, de tartótisztje azt jelentette, hogy az operatív bizottság döntése miatt őt kizárja a hálózathoz, mert a bizottság szerint őt is felelősségre kell vonni.

A Katonai Főügyészségnek 1957. augusztus 2-án Pánczél Károly őrnagy, a VIII. osztály vezetője jelentette, hogy a nyomozást befejezték az októberi „ellenforradalom” vezetőivel szemben. Ez nem volt igaz. A nyomozás tovább folyt. A Katonai Főügyészség az előzetes letartóztatásokat szeptember 8-ig meghosszabbította, és arra utasította a megyei ügyészséget, hogy eddig az időpontig a vádiratot is hagyassák jóvá, és a jóváhagyott vádiratot a katonai bírósághoz nyújtsák is be.

Az 51 oldalas vádirat-tervezetet 1957. augusztus 27-én Tóth Antal rendőr nyomozó főhadnagy fővizsgáló és dr. Abonyi Arnold ügyész írták alá. Bár a büntető perrendtartás a nyomozóhatóság számára írta elő a vádirat elkészítését, ezt mégis a megyei ügyészség készítette el. A géppel írt vádirat-tervezeten csak az ügyész, dr. Abonyi Arnold neve van gépirással is feltüntetve.⁴

A Szabolcs-Szatmár Megyei Ügyészség augusztus 28-án kelt, 1957. Bü1. 003. számú titkos minősítésű határozatával hatásköri okra hivatkozva az ügyet áttette a Debreceni Katonai Ügyészséghez. Ezt azzal indokolta, hogy a megvádolt honvéd- és rendőrtisztek a terhükre rótt bűncselekményeket tényleges rendőri, katonai állományban követtek el, és ezzel szorosan összefügg Szilágyi, valamint 15 polgári társának a cselekménye.

Nem szakmai indokok, hanem a legfelső szintű irányítás volt az, ami miatt az ügyet áttették a katonai ügyészséghez. Szeptember 3-án dr. Tóth Lajos katonai főügyész-helyettes arról értesítette a Debreceni Katonai Ügyészséget, hogy az elkészített vádiratot jóváhagyta, változtatást nem javasolt. Ugyanakkor elrendelte, hogy az alárendelt ügyészség a vádiratot az 1957. évi 34. tvr. 4.§-a alapján a katonai bíróság külön tanácsához nyújtsa be. Ebből pedig az következik, hogy népbírói tanácsként járt el és

³ Hadtörténelmi Levéltár, Debreceni Katonai Bíróság (a továbbiakban HL, DKB), B. I. 261/1957. 66. d. 1. köt. 4.

⁴ Ezt megerősíti a személyi anyagában található javaslat kormánykitüntetésre, ami konkrétan megemlíti, hogy ő készítette el a vádiratokat.

így erre az ügyre is alkalmazni lehetett a súlyosítási tilalom felfüggesztését, a halálbüntetést.

1957. szeptember 4-én dr. Oláh Béla megyei főügyész-helyettes az előző napon, vagyis a vádirat jóváhagyásának napján, telefonon kapott utasítás alapján javaslatot tett dr. Abonyi Arnold kormánykitüntetésben való részesítésére, aki a Magyar Szabadság Érdemrend bronz fokozatát kapta meg.

A vádirat katonai ügyészségnél lévő irattári példányán szerepel csak az a záradék, hogy a vádiratot az MSZMP Megyei Bizottságának, az első titkár elvtársnak is megküldték. 1956 novemberétől 1963. december 7-ig Benkei András volt az MSZMP Szabolcs-Szatmár megyei első titkára, aki később belügyminiszter lett. Benkei András felesége a városi tanács személyzeti osztályvezetője volt, akit a forradalom alatt beosztásából eltávolítottak, így Benkei András felesége révén sértett volt.

Még 1956. október 30-án Szilágyit felkeresték a bírák és ügyészek küldöttei és bejelentették, hogy megalakult a hivatali munkástanács. Tájékoztatták Szilágyit, hogy az ügyészségen három ügyész – egyikük dr. Abonyi Arnold volt – a forradalom ellen agít, és kérték letartóztatásukat. Dr. Abonyi Arnoldot tehát a személyes bosszú vezette a megtorlás utáni büntetőperekben. Őt 1957. június 22-én a megyei ügyészségen tanúként kihallgatták. Ezért vele szemben több kizárási ok fennállt. Kihallgatási jegyzőkönyve a bírósági iratok, bizonyítékok közé nem lett beemelve.

A katonai főügyész-helyettes leirata arra is felhívta a Debreceni Katonai Ügyészség figyelmét, hogy a katonai külön tanács előkészítő ülést nem tart. Ennek ellenére szeptember 18-án Barta Kálmán hadbíró alezredes két katonatiszt ülnök részvételével mégis tartott előkészítő ülést, mivel a törvény ezt két okból is előírta. Az egyik, hogy a büntető perrendtartásról szóló törvény 100. §-a szerint az előzetes letartóztatásban lévő terheltek esetén – a vádirat benyújtásától számítva – három napon belül előkészítő ülést kellett tartani, hogy az előzetes letartóztatás fenntartásáról vagy megszüntetéséről határozzon. (11 napot késett az előkészítő ülés.) A másik ok a két évnél súlyosabb büntetéssel való fenyegetettség volt.

Itt a vádiratot módosítás nélkül elfogadták és elrendelték az ügy tárgyalását. Az előkészítő ülésen határoztak a vádiratban megnevezett tanúk megidézéséről is.

A törvényi előírások ellenére az előkészítő ülésen nem vizsgálták meg, hogy a terheltek terhére rótt cselekmények bűncselekmények-e, a vád megalapozásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre állnak-e, a vádirat helyesen tartalmazza-e a cselekmények minősítését, és hogy a nyomozás során megtartották-e a büntető perrendtartás rendelkezéseit.

A vádiratot és az előzetes letartóztatások újabb meghosszabbítását csak szeptember 24-én közölték a terheltekkel. Így szereztek tudomást a vádemelésről, arról, hogy ügyüket a katonai bíróság fogja tárgyalni. Ekkor hatalmazták meg védőt, vagy kérték kirendelését. A tizenkilenc vádlottnak csak hat védője volt. Két védőnek 4, három védőnek 3, és egy védőnek 2 vádlott védelme jutott.

Szeptember 24-én a terheltek közül többen panaszt jelentettek be. Ekkor már kikerültek a politikai nyomozó osztály hatóköréből, a jogszerűség látszatára a hatóságok egyre nagyobb hangsúlyt fektettek.

Dr. Sziklai István panaszában szóvá tette, hogy szeptember 25-ig vádiratot nem kapott és szerinte nincsen olyan összefüggés, ami miatt ügye a katonai bíróságra tartozna, ezért kérte ügyének áttételét a megyei bíróságra. Az ügyvéd jól érvelt.⁵ A katonai bíróság hatáskörébe tartozott a néphadsereg és egyéb fegyveres és rendészeti szervek tagjai által szolgálati viszonyuk alatt elkövetett bármely bűntett. A polgári személyek csak az ehhez kapcsolódó felbujtó, bűnsegéd, bűnpártoló vagy orgazda alakzatok alapján tartoztak a katonai bíróság hatáskörébe.

Hubicska Zoltánt, Petényi Józsefet és Ormos Lászlót szolgálati hatalommal való visszaélés büntettségben marasztalta el a bíróság, míg File Györgyöt szolgálati hatalommal való visszaélés mellett államtitok megsértése büntettségben is. Ebből a polgári vádlottak esetében nem következik a katonai bíróság hatásköre.

Szilágyi László csak október 4-én 16 órakor kapta meg a vádiratot. A BV Kórházban kezelt dr. Molnár Jenővel és Barota Mihállyal csak október 14-én közölték a vádiratot. Ezt elolvasva dr. Molnár Jenő kérte a rá vonatkozó nyomozati iratok tanulmányozását, mert a vádiratban olyan tanúvallomásra hivatkoztak, amelyet ő nem is ismert.

A nyomozás során, majd később az ügyészi kihallgatások alkalmával a terheltek megnevezték azokat a mentő tanúkat, akiket kértek ügyükben kihallgatni. A felsorolt nevek közül a vizsgálók ceruzával megjelölték azokat, akiket elfogadtak és később kihallgatták őket, a nem tetszőket kihúzták, kihallgatásukra nem került sor. Ezeket az indítványokat, akár a terheltek, akár a védők tették, az eljárás során mindvégig elutasították. A bizonyítási eljárás végén Barta hadbíró ismételten, utoljára is elutasította indítványait azzal, hogy „A katonai bíróság a védelem által korábban előterjesztett kérelmeket a továbbiakban is elutasítja.”⁶

A nyomozás során titoktartási nyilatkozatot vettek a terheltektől, az eljárást titkossá minősítették. Ez azzal járt, hogy a nyomozás iratairól nem kaptak másolatot. Így azok a védők, akik 3-4 terheltet is védtek, az anyag terjedelme és a felkészülési idő rövidege miatt sem készülhettek fel, érdemben nem cáfolhattak tanúvallomásokat.

Az előkészítő ülésen részt vett ülnökök helyett később a külön tanács ülnökeinek Liszt Vilmos ezredest, a Hadtápfőnökség politikai osztályvezetőjét, és Szabó Nagy László századost, karhatalmistát, aki később a HM Politikai Főcsoportfőnökségének munkatársa lett, jelölték ki. Liszt Vilmos az ország különböző bíróságain, több perben is volt népi ülnök. A tanácsvezető bírónál is magasabb rendfokozatú Liszt ezredes a tárgyalás során sok kérdést tett fel a vádlottaknak, megnyilvánulásaival érzékeltette, hogy gyűlölt ellenséggel szemben folyik az eljárás.

⁵ HL, DKB, B. I. 261/1957. 65. d. I. köt. 193.

⁶ HL DKB, B. I. 261/1957. 65. d. I. köt. 471.

A tanács vezetőjét a szakképzett bírák közül jelölték ki. A szakképzett bíró kitévelt azonban megszorítóan kell értelmezni. A Debreceni Katonai Bíróság az ügyben ítélező „szakbírója” Barta Kálmán hadbíró alezredes hat elemit végzett, az eredeti foglalkozását tekintve takácssegéd, jogi egyetemet nem, csak Bírói és Államügyész Akadémiát végzett az akkori megyei ügyésszel Alexa Miklóssal együtt. Alexa Miklós később doktori fokozatot használt, de nem végzett jogi egyetemet.

1963-ban készült alapminősítése szerint Barta Kálmán szakmai felkészültsége és jogismerete nem kellő színvonalú. Ebből adódóan a nagyobb terjedelmű, több vádlottas és bonyolult tényállású bűnügyek letárgyalása a számára problémát jelent. A Szilágyi László és társai elleni perben több kötetet tett ki a nyomozati anyag, így ezért, valamint a benne szereplő 20 fő vádlott miatt ez igazán beleillett a minősítésben említett több vádlottas, bonyolult tényállású ügy kategóriába.

Barta Kálmánt 1957. március 6-án alezredessé javasolta felettese előléptetni. A minősítési javaslatban az szerepel, hogy „1956 októberében nyugdíjazásra volt javasolva, ugyanezen év decemberében azonban öntevékenyen megkezdte a statáriális ügyek tárgyalását, s ítéleteivel igen erős erkölcsi és politikai szilárdságról tett tanúságot. A bírósági elnöki beosztása az átszervezés folyamán megerősítést nyert.” Barta Kálmán 6 főt ítél halálra, míg a fellebbezés során eljáró dr. Sömjén György 14 halálos ítéletet hozott.

Az első fokú tárgyalás – szimbolikus jelentőséggel – 1957. október 24-én kezdődött és 22 tárgyalási napon december 13-ig tartott. A vádirat kézhezvétele, benyújtása és a tárgyalás között két hónap sem telt el. A vádlottaknak és védőiknek egy hónapjuk sem volt a felkészülésre. Erről a tárgyalásról a napilapok nem tudósítottak.

A terheltek vallomásukat kérdések alapján tehették meg, a tárgyalás jegyzőkönyvében egyetlen egy teljesen összefüggően előadott vallomás sem szerepel. A vádiratban 171 idézendő tanút soroltak fel. A bíróság közülük mindössze 87 tanút hallgatott ki. A bizonyítási eljárás során ezzel szemben összesen 195 tanút hallgattak ki, 108 olyan tanút, akik a vádiratban nem szerepeltek. A bizonytalan lábakon álló vádat a nyomozók még ekkor is újabb és újabb tanúk felkutatásával igyekeztek alátámasztani, akik ezért csak a bírósági eljárásban bukkantak fel, váltak ismertté. Ezek között 6 pártalkalmazott, 13 tanácsi dolgozó és 23 rendőrségi, illetve korábban ÁVH-s dolgozó volt.

A szovjet büntetőjog hatásaként a magyar vizsgálók is törekedtek a beismerő vallomások kicsikarására, ezt tekintették a legfőbb bizonyítéknak. Az első tárgyalási napon Szilágyi László kérte, hogy a rendőrségi vallomásait ne vegyék figyelembe, mert azokat kényszer hatására tette. „Előadni kívánom végül azt, hogy 1957. júl. 4-, 5- és 6-án történt Tóth Antal rny.⁷ hdgy. által történt kihallgatásom során bántalmazva voltam. Nevezett engem kihallgatás közben egyszer arcul ütött és több alkalommal pedig a hajamat cibálta, és lehúzott a földre, majd az egyik alkalommal a baloldalamba a hónom alá rúgott. Ennek hatása alatt én sírtam, az általa feltett kérdésekre igenlően válaszoltam.”

⁷ rendőrnnyomozó

Rajta kívül Bánszki János, dr. Sziklai István és Bencs Károly is beszámoltak a katonai ügyésznek korábbi veréseikről. A véletlenül perbe fogott iskolázatlan zsákolómunkás, Izsák István a bíróság előtt azt mondta, hogy „A nyomozók nagyon jóindulatúak voltak hozzám, igyekeztek emlékeztetni az eseményekre, s én csak rájuk hagytam, hogy úgy volt.” Azaz a kihallgatás során, ha az látszott célravezetőnek, akkor a barátságos hangvételű, látszólag segítőkész rábeszélést is gyakorolták.

A bíróság nem egyformán alkalmazta a büntetőjogszabályokat, nem azonos módon értékelte a vádlottak magatartását. A katonákat és rendőröket a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés alól azért mentette fel, mert egyrészt tagadták, hogy szándékukban állt volna támadást intézni a népi hatalom, a népi demokrácia ellen, másrészt a hatalmat gyakorló munkástanáccsal szembeni esetleges tiltakozásuk nem lehetett volna eredményes. A rendőrök, katonák magatartásánál a bíróság vizsgálta a szándékot és a célzatot, ezt a polgáriak estében mellőzte, eleve elfogadta azt, hogy a munkástanácsok szándéka az államrend megdöntése volt, annak ellenére, hogy ilyen bizonyítás nem történt.

Az elsőfokú ítélet 1957. december 13-án kelt. Az utolsó tárgyalási naptól, december 4-től mindössze 8 nap telt el. Az ítélet fogalmazványa 68 oldalt tett ki, keletkezési dátuma ennek is december 13. A letisztázott 57 oldalas ítélet ilyen rövid idő alatt való elkészítése Barta Kálmán részéről – különös figyelemmel a minősítésében foglaltakra – igazi bravúr volt.

A bíróság következetlenül értékelte az enyhítő és súlyosító körülményeket. Sem Szilágyi Lászlónál, sem Tomasoovszky Andrásnál nem észlelt enyhítő körülményt. Szilágyi két kiskorú gyermeke, vagy Tomasoovszky özvegysége, három kiskorú gyermeke nem számított ilyennek. Ezzel szemben súlyosbító körülményként állapította meg náluk az ellenséges érzületet, amellyel a kétszeres értékelés tilalmába⁸ ütközött.

Rác Istvánnál, Izsáknál, dr. Molnár Jenőnél, dr. Sziklai Istvánnál és Kósa Andrásnál is enyhítő körülmény volt a nő, családos állapot, a kiskorú gyermekek léte. Dr. Lupkovics Györgynél súlyosbító körülményként esett a latba magas műveltsége, Bencs Károlynál fejlett értelmi képessége. File Györgynél az volt a súlyosbító körülmény, hogy cselekményét, mint rendőrtiszt követte el, ezzel ugyan csak a kétszeres értékelés tilalmát sértve meg. (Ha nem lett volna rendőr, akkor a katonai bűncselekmények elkövetője sem lehetett volna.)

A fellebbviteli tárgyalás 1958. április 28-án volt a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának Külön Tanácsa előtt. Elnöke dr. Sömjén György hadbíró őrnagy volt.

Bár a fellebbviteli tárgyalásnak a vádlottak cselekményeiről, az ezért kiszabott büntetésről kellett szólnia, dr. Sömjén György File Györgyöt és Szilágyi Lászlót is a külföldre szökött Kabai Dezső hollétéről kérdezte. Kálmán László katonai főügyész helyettes dr. Lupkovics Györgyre halálbüntetést, File Györgyre és Hubicska Zoltánra végrehajtandó

⁸ Amit a törvényi tényállás tartalmaz, azt nem lehet ugyanannak a cselekménynek a súlyosabban minősülő eseteként is figyelembe venni, értékelni.

börtönbüntetést kért. Zárszava így hangzott: „Összességében olyan ítélet meghozatalát kérem, amely a proletárhatalom érdekét védi.”⁹

Szilágyi László védője előadta, hogy a bíróság ugyan közel kétszáz tanút hallgatott ki, de hogy ezek közül kiket hozott Szilágyival kapcsolatba, azt nem indokolta meg. A másodfokú ítélet érdemben nem változtatott az első fokún.¹⁰

Szilágyi Lászlót és Tomasovszky Andrászt halálbüntetésre, Szentmártoni Szabó Sándort és dr. Lupkovics Györgyöt az ügyész által kért halálbüntetéssel szemben 15 év, Rácz Istvánt és Bánszki Jánost 5 év, dr. Molnár Jenőt és Vitéz Viktort 2 év, Bencs Károlyt 1 év 6 hónap, Kósa Andrászt, Szücs Jánost, Izsák Istvánt, Papp Simon Györgyöt, dr. Sziklai Istvánt, Debreceni Lászlót, File Györgyöt, Hubicska Zoltánt 1 év, Petényi Józsefet 10 hónap, Ormos Lászlót 6 hónap börtönre ítélték.¹¹ Barota Mihály ügyét elkülönítették és a rendes bíróság ítélte el. Őt az állambiztonsági szervek ügynökként tartották nyilván.¹²

A Szilágyi-féle perben elítélteken kívül Szabolcs-Szatmár megyében 69 fő ítéletéről tartotta a BM Politikai Osztálya, hogy azt az ellenforradalomban betöltött vezető szerepük miatt szabták ki. A megtorlás folyamatának végén különböző összeállításokat készített a politikai nyomozó osztály. Már 1959-ben kimutatták, hogy a megyében kiket tekintettek ellenforradalmároknak, közülük kivel szemben és milyen bűncselekmény miatt indult eljárás, az milyen büntetéssel zárult. Az összeállítás szerint, akik ellen nem indult büntetőeljárás, annak az volt az oka, hogy cselekményük nem volt főbenjáró bűn. Ezzel szemben a valóság az volt, hogy a pusztá gyanún kívül semmilyen kézzelfogható bizonyíték nem volt velük szemben, vagy maga a cselekmény sem volt tényállásszerű, azaz nem minősült bűncselekménynek. Ezt követően évente felülvizsgálták a nyilvántartott személyeket, megszervezték ellenőrzésüket. Így került sor arra, hogy 1967-ben, már tíz évvel a forradalom után, egy új objektum dosszié¹³ megnyitására kért felettesétől engedélyt Cs. Nagy Ferenc rendőr százados. Indokként azt jelölte meg, hogy az ellenforradalmárok és a volt politikai elítéltek anyagainak csoportosítása, és annak átfogóbb értékelése miatt van erre szükség. A titkos minősítésű dosszié anyagát csak kevesen, az osztályvezető, a III/III-as alosztályvezető és az operatív tisztek ismerték. Ebbe rendezték a névsorokat, összefoglaló jelentéseket, amelyek végül több kötetre rúgtak. Itt kísérhetők figyelemmel a forradalom utáni rendőri intézkedések, de az ügyek, az elítéltek utógondozása is.

⁹ HL, Katf. 254/1958. 45–46.

¹⁰ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban ÁBTL), 3.1.9., V-145356/4, 236–237.

¹¹ HL DKB B. I. 261/1957/33. számú ítélete.

¹² ÁBTL, 2.2.2., Hálózati nyilvántartás, „Ács Sándor” fn. ügynök 6-os kartonja.

¹³ Az objektum dossziét olyan különlegesen bizalmasan kezelt üzemekről, hivatalokról nyitották, amelyek hálózati, operatív ellenőrzést igényeltek.

A börtönből szabadultak névsorát folyamatosan megküldték a lakóhelyük szerint illetékes rendőr-főkapitányságoknak, akik már várták őket, lakókörnyezetükben leellenőrizték érkezésüket, azt hogy kikkel léptek kapcsolatba, megszervezték figyelésüket.

A Belügyminisztérium III/III. Csoportfőnöksége 11-1570/66. számú Szigorúan titkos, különösen fontos jelzetű stencilezett jelentése a volt politikai elítéltek operatív ellenőrzéséről 1966. január 1-én 37 755 fő elítéltet jelzett Magyarországon. Szabolcs megyében 1966-ban 683 olyan személy volt nyilvántartva, akiket a korábbi évek során politikai bűncselekmények miatt vontak felelősségre, ezek közül pedig ekkor 327 főt tartottak ellenőrzés alatt, közülük 136 személyt K-nyilvántartásban. Ebből 88 főt ügynökkel ellenőriztek, közülük 24 főt párhuzamos ellenőrzés¹⁴ alatt tartottak. Ekkor új beszervezések révén 16 fővel növelték ellenőrzésüket. Társadalmi és hivatalos kapcsolattal 91 főt ellenőriztek és 148 főt tartottak alapnyilvántartásban.¹⁵ A belügyminisztériumi utasítás végrehajtására tett jelentésben javaslatot is megfogalmazott a megyei politikai osztály: „A vezető beosztásban lévőket szükségesnek tartom a Belügyminiszter elvtárs 009. és a 0010. sz. parancsa alapján felülvizsgálni és a jelenlegi tevékenységüket szem előtt tartva, az arra rászolgálókat ki kell szorítani, illetve ez irányban felsőbb szerveink felé javaslattal élni.”¹⁶ Ezeket a nyilvántartott személyeket az 1970-es évekig szorosabban ellenőrizték, majd az ellenőrzés ezt követően lazult. Ekkorra a volt elítéltek egy része meghalt. A többiek sorsukba, az ország helyzetébe beletörődve nyilvánosan nem hangoztatták nézeteiket. Azonban ezt követően is rendszeresen írtak jelentéseket feletteseiknek a politikai osztályok a területükön élő nyilvántartottokról. A más megyékbe elköltözöttekről egymást folyamatosan tájékoztatták.

A hatalom elnyomó gépezete több mint két évtizedig ellenőrizte és korlátozta az 1956-os forradalomban aktív szerepet vállalókat.

¹⁴ Párhuzamos ellenőrzés: több ügynökkel való ellenőrzés, az ügynök ellenőrzése egy másik ügynökkel.

¹⁵ ÁBTL, 3.1.5. O-1459., 220.

¹⁶ Uo. 225.